

Lev
Detela

Tri zgodbe

RIBJA KUGA

Voda se nevarno lesketa. Ni zelena in ni siva. Zelo vroče je.

Sonce gori za prvim ovinkom.

Nevihtna sopara se nabira za zadnjo goro.

Vržem se v valove. Buta me sem in tja. Žabe kvakajo v močvirskem zelenju. Mnogi so se že utopili v podobnih tolmunih. Strah me udari po notranjosti. Lovim ravnotežje proti bregu. Nad goro se že bliska.

Voda je nadvse posebna. Bencinsko-naftna je. Po površini se vrtinčijo

zelenkaste mrtve ribe z nabuhlimi trebuh. Komaj sedaj jih vidim, šele sedaj vem, da je voda zastrupljena.

Smrt z veliko koso koraka čez polje pod goro.

V nebesih zamolklo bobni.

Lastovke vrešče pod oblaki. Od groze sem rdeč v obraz.

To bo huda nevihta! To bo ostra smrt!

Smrt dviga koso in me prezirljivo motri.

Že spet se bliska! In že spet.

Podim se čez požgano travo in ves zasopel opazujem črno nebo.

Veter zavija prek polj in gozdov. Valovi butajo mrtve ribe na peščeni breg.

Nevihta je v zraku, smrt se bliža v oblačnem mraku.

Zelo hitro tečem.

Veter me izpodnaša, misli mi odnaša groza do zadnje gore.

Smrt žvižga čez pokrajino. Spet in spet zamolklo bobni.

Domača hiša je še zelo daleč. Kot črno zrno migota v mraku. Podim se pod nevihtnimi oblaki.

Drevesa pokajo v vetru. Dež se mi poganja v obraz. Iz oblakov skačejo strele in plešejo med oblaki. Veter premika drobne kamne na poti.

Izza ovinka se prikaže domača hiša. Požrejo me črna odprta vrata.

Mati stoji sredi izbe in moli rožni venec. Oče ječi pri peči. Hudo je življenje. Hudo je trpljenje.

Mrzlica me trese, noge se mi šibijo, elektrika mi je izpodrezala korenine življenja.

Vležem se v posteljo. V vročici šklepetam z zobmi. Ko zaprem oči, stoji pred menoj smrt s koso in me srepo motri z votlimi očmi.

»Prišla sem,« pravi. »Moj si,« pravi. »Lepo ti bo pri meni,« pravi. »Ne upiraj se, pridi,« pravi.

V grozi trepetam in se pokrivam z odejo.

Mati mi kuha zdravilne čaje, oče sedi pri mizi in prizadeto maje glavo.

Kar naenkrat me prešine divji živčni tok. V meni začne rasti novo nevarno življenje. Bolezen se poganja v nadlezen.

Nalezem sem, nalezem sem se, ves sem nalezem in preležen, ta nadlezen je res nadvse nadležna bolezen, ki ne preide in mi ne uide.

Po postelji se zvijam v silovitem krču in telo se mi šibi v posebni bolezenski presnovi. Začenja se velika sprememba. Nekaj novega, drugega, nadležnega in nadležnega postajam.

Izginjajo stara dihala, prihajajo škrge in take reči. Roke so mi zakrknile, rep mi je nastal, plavuti so zrasle, strašen je dan!

Riba sem, riba.

»Glejte, riba!« kriči doktor Križanič.

Njegovo zdravništvo je zanič.

Po ribje mislim, preklel sem vse ljudi, vse njihove sisteme in vse njihove organizacije, sovražim literaturo in velmože, vidim, da so pobili celotni svet, da so nam uničili vse, in to ni malo. Petrolejsko divje gledam, iz mene govori kuga, uničili so nam življenje, ki ni bilo le njihovo. In vesel sem, da sem postal riba, da sem končno kljub strašni in zahrbtni boleznini nedolžen in da vse injekcije in vsi penicilini prav nič ne pomagajo.

Vidim jih, kako me objokujejo, kako si brišejo solze in jecljajo: »Jej, jej, tako pameten in priden dečko je bil, a nam je odšel, ni ga več, ni ga, ni ga več, ni več človeka, riba je, kaj pa je to, to je hujske kot nič, bolje bi bilo, da ga ne bi bilo, kaj bo zdaj, jej joj, ta sramota.«

Slišim jih, kako predlagajo, da bi me dokončno ugonobili. Vrgli so me v akvarij in me divje gledajo. Sramujejo se me, zelo neprijetno jim je, zaradi mene se bodo zapletli v silno nadležne stvari, oblasti se bodo vmešale, žandarji in inšpektorji bodo prišli. Prekleta riba, ki nam ne daš miru. Ti izprijeni nebodigatreba, da te ne bi nikoli bilo.

Okoli vode so postavili razkuževalne preproge. Vojaki z brzostrelkami stražijo leglo hude boleznini noč in dan. In vendar se mladina kljub tej smrtni nevarnosti, kljub tem prežečim brzostrelkam ponoči kopa v čudni naftni vodi. Vedno novi primeri ribje boleznini vznemirjajo prestrašeno javnost.

Sosedov Pankrac pade v razkuževalno preprogo. Huda kislina ga na mestu razžre. Le lobanja in nekatere kosti ostanejo.

Debeli žandar nervozno poskakuje pred cestnim jarkom.

»Tudi to mora biti! Zakaj pa rinete proti preprogam! Kislina pazi, da nas ne prizadene divja ribja steklina!«

»Ne, kuga je, kuga!«

»Naj bo karkoli, a ne padajte v preprogo, če nočete iti k vragu!«

Smrt s koso raste čez pokrajino, se reži vsem v obraz.

Nevihtha poka v zraku, moje ribje življenje valovi v vodnem mraku.

Nedolžen sem, nedolžen sem! Riba sem!

Izpridil se je! In tak dečko je bil! Zdaj pa niti človek več ni. Bolje bi bi bilo, da ga sploh ne bi bilo.

Škrge režejo po vodi, borim se za kisik, odnaša me v zadnje, najtemnejše globine.

Še vztrajam, še hočem biti riba. Nočem, da me požre zadnji vrtnec.

Voda se nevarno lesketa. In nevihta poka za goro.

Veter me biča v obraz, vodne kaplje mi predirajo kožo. Do kože sem premočen.

Prebujam se iz težkega sna.

Mati stoji pred posteljo s skodelico čaja.

Kje so plavuti, kje so moje lepe plavuti, si mislim.

In gledam in gledam in roke si vidim in vem, da nisem riba, temveč človek.

In jočem, ker vem, da bo svet umrl. In jočem, ker vem, da bom tudi sam umrl. In jočem, ker vem, da bodo vse ribe umrle. Vse, vse bo umrlo.

Smrt stoji pred hišo in brusi koso.

Jaz pa sem še na vodi in kopam se in poletno je vroče. In potem pride nevihta in potem pride tek proti domu in potem pride bolezen in potem pride ribja smrt in potem pride tvoja in moja smrt.

Ta svet je trd, ta svet je strt, povsod leži mrtvaški prt. Nad vsem plava smrt, njen obraz je grd, njena glava je krt, njene besede so srd.

Lezimo torej v valove. Poženimo se torej čez vrtnice. Poglejmo v nevihtno nebo. In vendar je vse še daleč.

Voda se nevarno lesketa. In sonce gori za prvim ovinkom.

STRELI V USTA

Silovita novost, ki prebija dosedanjo resnico o življenju in smrti, je preplavila mesto. Iz teme širnega, nepreglednega sveta se je pojavil človek, ki je več kot človek, ki je tako rekoč nadčlovek. Pripovedujem vam o doktorju Fiali, ki nas je nenadoma obiskal sredi vlažnega jesenskega vremena in nam odprl pogled na zakrite zakone bivanja.

Doktor Fiala se je med bučnim ploskanjem pojavil v fraku in cilindru sredi praznično razsvetljene dvorane, učinkovito je stopal med pričakujočo množico. In že je bil na odru in že se je začel njegov svetovnoznan varieta.

Na stojalo so postavili puško in jo napolnili z neprizanesljivimi, smrtno-nevarnimi patroni.

Doktor Fiala je stopil pred vijoličasto zaveso in odprl usta. Ta so bila tarča in cilj streljanja.

Doktor Fiala je namreč imel posebno, od boga dano moč, da je kroglo, ki ga je zadela v usta, z zobmi ujel in nato izpljunil. Doktor Fiala je od strela do strela, ki mu ga je sosvet pošiljal v usta, premagoval smrt in tako dokazoval, da se moramo celo najhujši nevarnosti upreti in jo preživeti.

»Če se ne bojiš, ti nič ne morejo,« je govoril. »Če si pogumen, ti niti strela z jasnega nič ne more. Prav nič te ne ubije, zakaj ti se ubiti ne pustiš.«

Znani lovci, športniki, oficirji in nadebudni mladeniči so med navdušenim ploskanjem množice pristopali k stojalu in pritiskali na petelina, da je pokalo kot za stavo. Krogle so letele v odprta usta doktorja Fiale, ta pa jih je prestregel z zobmi in jih pljuval na poseben, v ta namen pripravljen krožniček.

Pravzaprav se ni nič hudega pripetilo. Le tu in tam se je iz doktorjevih ust pocedil droben curek krvi in asistentka v svečani večerni obleki je zato od časa do časa obrisala okolico Fialovih ust z odišavljenim prtičkom.

Za nastope tega nadčloveka se je začela zanimati tudi televizija, in ker imam pri njej nekatere prste vmes, sem pristopil k Fiali, tudi sam oblečen v frak in cilindar, in ga predrzno vprašal: »Pa se nič ne bojite!«

FIALA: »Ne, prav nič. Naučil sem se premagovati smrt. Prav nič se mi ne more zgoditi.«

JAZ: »Krogla vas lahko zadene tudi v čelo ali srce. In kaj bo potem? Saj veste, nekateri slabo ciljajo.«

FIALA: »Zaupam v usodo. Sicer pa sem se zato pripravil. V čelu imam jekleno ploščico, pod srajco na srcu nosim zaščitni obroč.«

JAZ: »Se ne bojite krogle?«

FIALA: »Krogla mora biti. Krogla je bistvo življenja. Ko me krogla zadene v usta, vem, da sem krogla jaz. Ko jo izpljunem na krožniček, sem sebe spet izgubil. Zato morajo streljati vame, zato potrebujem krogle, brez krogle ne morem več živeti!«

JAZ: »Torej se nekako identificirate s kroglo?«

FIALA: »Tako je. Stopite torej k tistemu gospodu v spodobni sivi obleki. On čaka, da me ustrelji v usta. On ima kroglo. On me torej ima. Tista krogla sem jaz. Ta, ki stoji pred vami, je nič. Tu sem brez jedra, votel. Krogla šele mora priti, na jedro čakam v zadnji strasti. Tako je to.«

JAZ: »Gospod doktor. Najlepša hvala za pogovor.«

FIALA: »Tudi vam hvala.«

JAZ: »Cenjeni gledalci in poslušalci, pa stopimo še h gospodu v spodobni sivi obleki, ki že stoji pri puški in čaka na strel v usta. Gospod, vas smem vprašati, kako se pišete?«

GOSPOD: »Avguštinčič.«

JAZ: »In kaj ste po poklicu?«

GOSPOD: »Mesar.«

JAZ: »Ali radi streljate?«

GOSPOD: »Zelo rad. Streljanje je potrebno, pa tudi zabavno. Streljanje mora biti.«

JAZ: »Pa se ne bojite, da boste doktorja Fialo po nesreči ubili?«

GOSPOD: »Ne, mislim, da ga ne bom ubil. A končno je vse to njegov poklic, namreč, da ga ustrelim v usta. To že mora biti tako. Saj je zavarovan. Če ga ubijem, bodo izplačevali preostali družini dosmrtno rento. No, vidite, vsi vemo, kje je riziko, a vemo tudi, da s Fialovo morebitno smrtjo družina ne bo propadla. Je že tako. Jaz streljam. In konec.«

JAZ: »Pa ni tako streljanje nekako nečloveško?«

GOSPOD: »Kaj nečloveško! Vse je človeško. Če streljam, nisem toliko živčen. In vojne tudi morajo biti. To je že tako.«

JAZ: »Dobro, gospod . . .«

GOSPOD: »Avguštinčič, mesar.«

JAZ: »Zanimive stvari ste povedali. Pa vprašajmo še psihiatra, kaj meni o streljanju kot relaksaciji, pomirjanju, krepljenju živcev . . . Gospod doktor, bi mi lahko tozadevno kaj povedali?«

PSIHATER: »Ja, gospod reporter, tako streljanje je res nadvse koristno. Prav hvaležni moramo biti izredni spretnosti gospoda doktorja Fiale, ki nam omogoča, da lahko streljamo v njegova usta in tako odreagiramo najrazličnejše agresije, skrbi, slabo voljo, jezo, določene začetke blaznosti, ki bi nas morda drugače zmlela . . .«

JAZ: Torej, če sem vas prav razumel, ko ne bi bilo doktorja Fiale, bi morda zblazneli . . .?«

PSIHATER: »Ja, prav tako je. Če ne bi bilo doktorja Fiale, bi vsi zblazneli.«

JAZ: »Hvala vam za prijazni pogovor.«

Že se oglasi napeta glasba, ki podčrtuje začetek streljanja. Mesar je že pritisnil na petelina. Krogla je zdrvela v odprta Fialova usta, ta pa jo je silovito ujel z močnimi zobmi. Vidim, kako jo je izpljunil na krožniček, in iz ust se mu je pocedil curek rdeče krvi. Asistentka mu je ustnice že obrisala s snežnobelim prtičem. Vse je tako higienično!

Množica navdušeno ploska.

K stojalu je pristopil nervozni psihiater. Roke in kolena se mu tresejo kot šiba v vodi.

Cilja in cilja v odprta Fialova usta in vendar je podoba, kot da v živčnosti ničesar več ne vidi.

Sedaj je pritisnil na petelina. Vidim ga, kako kriči. Psihiater kriči in množica kriči in vidim, kako je Fialo strel zadel pod oko, vidim, kako pada krvav na tla. Zdravniki tekajo kot obsedeni prek odra, a Fiala je že mrtev, in psihiater je omedlel, na tleh leži in čelo mu močijo z mrzlo vodo.

Kaj je to? Kje smo? Kako se je moglo kaj takega zgoditi?

Psihiater je na tleh, doktor Fiala je mrtev in vsi bomo znoreli, ker živčnosti ne bomo mogli več krotiti.

Prišel je konec sveta.

RAZKROJ

Ljubim te, a pustimo to. Razkrajam se pri živem telesu.

Vrglo me je na močvirje, zabit in zarit sem v blato in vlaki drvijo po progi nad menoj, a jaz jih nikoli več ne dosežem.

V daljavi vidim mesto s cerkvami in velikimi stolpnici, a vse se že kruši in ruši, vse razpada in propada, odpadla mi je leva roka in desna

noga, odpadel je glavni cerkveni stolp, padli smo v blato, a brzovlaki še drvijo nad nami.

Nekoč sva sedela na dišečem travniku in pod sivim nebom pekla krompir. Vse je bilo tako prostrano in neskončno, in vendar je bilo tudi zgoščeno, enkratno in enotno, brezmejno in hkrati drobno kot najmanjše zrno.

Kje je vse to! Kje je vonj pečenega krompirja in oblačnega dneva, kje je zvonik, ki je segal do oblakov?

Zbežala si čez progo, za tabo je pridrvel vlak, metalo ga je po tračnicah in izginil je v temi.

Ostal sem sam, iz močvirja ne morem več. Noge mi je odneslo blato, misli prodirajo v zemljo, mešajo se z močvirjem in izginjajo v brezmejnosti dna.

Skušam se premakniti, skušam se gibati, skušam drveti in živeti, a gibljem se le navzdol, v zadnje plasti zemlje, do najbolj črnega dna.

Na dnu sem, na dnu te ljubim, a odšla si, kot je odšel zadnji brzovlak, s katerim sem te skušal še enkrat dohiteti.

Spet je zagrmelo, spet se je podrla hiša in tovarna je izginila v blatu in cerkev se je potopila v močvirje.

Še globlje me je potegnilo, okoli mene je nočni obroč, le še oči imam, zrkli se premikata sem in tja kot dve preplašeni kresnici, krožita pod oboki svinčenega neba in gledata, kako je vse izginilo v nočni megli.

Črni vran je zakrakal.

Skušal sem odpreti oči. Nič. In noč.

Ležim. Sredi prsti. Prepovedali so me snemati. Reflektorji so ugasnili. Ne zaidite v močvirje. To je prepovedano in zato se tu umre. Ljubil sem jo in bil sem plesalec. A danes sem se smrtno ponesrečil. Idol naroda je umrl. To je nevarno. Bolje je, da nihče ne izve za mojo smrt. Da se ne bodo pohujšali. Zato so luči ugasnili in zato se je zrušila katedrala.

Oči se mi razpirajo.

Čez progo leže razbitine vlaka, nesreča se je neizbežno zgodila.

Tu sem in sirene rešilnih avtomobilov presunljivo krakajo.

Oči mi utonejo v temi.